

Dr. Varga Norbert - Dr. Pétervári Máté

A magyar közigazgatás története

A fejlesztés az Igazságügyi Minisztérium a jogászképzés
színvonalának emelését célzó szakmai programja keretében
biztosított támogatással valósult meg (2022)

Jelen tananyag az EFOP-3.4.3-16-2016-00014 számú projekt keretében kifejlesztett Varga Norbert: A magyar közigazgatás története (2020.; <https://eta.bibl.u-szeged.hu/5037/>) című tananyagok, illetve annak egyes részeinek felhasználásával készült.

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege	kollokviummal záródó előadás
Tárgyfelelős tanszék	SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jогtörténeti Tanszék
Oktatók	Dr. Varga Norbert egyetemi docens Dr. Pétervári Máté adjunktus
Elérhetőség	6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 43. és 66. szoba Tel/Fax: (62) 544-409; (62) 544-385 E-mail: vargan@juris.u-szeged.hu E-mail: petervari.mate@juris.u-szeged.hu
Tantárgyi kreditpontok	4

A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

4. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom.
5. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
6. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

Közigazgatás a dualista Magyarországon III. (községek)

I. Általános bevezetés, jogforrások:

A területi igazgatás legkisebb egységei a községek voltak. A községek vonatkozásában alapvetően érvényesült a megye felügyeleti jogköre, gyámkodása. A községek és a megye közötti viszony szabályozása során a községi önkormányzatot hasonlóképp kívánták szabályozni, mint a törvényhatóságok és a kormány közötti közigazgatási viszonyt. Ez volt az első községi törvény, amely részletesen szabályozta Magyarországon közigazgatási szervezet legalsóbb szintjét.

Fontosabb törvények:

1871:XVIII. tc. a községekről

1886:XXII. tc. a községekről.

II. Az 1871:XVIII. tc. rendelkezései:

1. A községek jogai közé tartoztak többek között:

- saját belügyeiben önállóan döntött és szabályrendeletet alkotott,
- határozatait végrehajtotta,
- rendelkezett a községi vagyon felett,
- községi adót vethetett ki,
- gondoskodott a közutak fenntartásáról és az iskolákról.

A községek saját közigazgatási területükön ellátták a közigazgatási feladatokat, amelyet a törvény határozott meg, végrehajtotta a kormány és a törvényhatóság intézkedéseit. A község hatósága kiterjedt a község területén lakó minden polgárra és az ott lévő vagyonra.

2. A községi törvény háromféle csoportját állította fel a községeknek:

- a kisközség,
- a nagyközség és
- a rendezett tanácsú város.

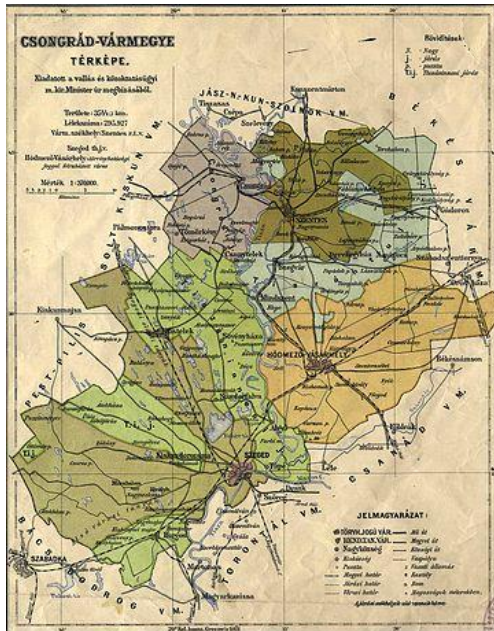
1. § A községek:

a) városok, melyek a jelen törvény 64. §-a szerint rendezett tanácscsal birnak;

b) nagy községek (mezővárosok és nagy faluk), melyek rendezett tanácscsal nem birnak ugyan, de a törvény által rájuk ruházott teendőket saját erejükből teljesíteni képesek;

c) kis községek, melyek a törvény által a községekre ruházott teendőket korlátolt anyagi viszonyaik miatt saját erejükből teljesíteni nem képesek és e végből más községekkel kell szövetkezniök.

A községi törvény ugyan azt a felügyeleti viszonyt képezte le a községek és a törvényhatóságok között, mint az 1870:XLII. tc. a törvényhatóságok és a kormány között. Ez azt jelentette, hogy a községek bizonyos határozatait (pl. községi adómegállapítás, kölcsönvételek, új hivatal létesítése) csak a törvényhatóság jóváhagyását követően lehetett végrehajtani.

5. A községek testületi szerve:

A községek legfontosabb testületi szerve a képviselőtestület volt, amely az önkormányzati jogot gyakorolta. A községi képviselőtestület fele részben választott, fele részben pedig virilis személyekből állt. A községi törvény meghatározta a választójog anyagi és alaki szabályait.

A képviselőtestület elnöke a kis- és nagyközségben a bíró, a rendezett tanácsú városokban a polgármester volt. A működésének rendjét szabályrendeletben állapították meg.

6. A községi elöljáróság:

A képviselőtestület határozatait és a törvényhatóság rendeleteit a községi elöljáróság hajtotta végre. Tagjai voltak kisközségben a bíró és helyettese, két tanácsnok és a körjegyző; a nagyközségben a bíró, négy tanácsnok, a pénztárnok, a jegyző, a közgyám, a községi orvos; a rendezett tanácsú városokban: a polgármester, a rendőrkapitány, a tanácsnokok, a főjegyző, a jegyzők, a pénztárnok, az árvaszéki ülnökök, az orvos, a mérnök stb.. Ezek a személyek voltak a községek tisztviselői, amelyeket a törvény községi elöljáróságként említett.

A községek tisztviselőinek, segéd- és kezelőszemélyzetének feladatkörét szabályrendeletben állapították meg. A községi törvény meghatározta a tisztviselőválasztás feltételeit is. A tisztújítást a kis- és nagyközségekben a szolgabíró, míg a rendezett tanácsú városokban az alispán vezette le.

7. Az elöljáróság és a képviselők felelőssége:

A törvény rögzítette a tisztviselők felelősségét, hasonló módon, mint a törvényhatósági törvény.

87. § Az elöljáróság minden egyes tagja mindazon kárért, melyet hivatalos eljárásában akár cselekvése, akár mulasztása által szándékosan vagy vétkes gondatlanságból, az államnak, a törvényhatóságnak, a községnek és egyeseknek jogtalanul és illetéktelenül okozott, ha a kár szabályszerű jogorvoslattal elhárítható nem volt - teljes kártérítéssel tartozik. A káresetek a törvénykezési rendtartás szerint illetékes bíróság hatásköréhez tartoznak, s a polgári magánjog elvei szerint ítéltetnek meg.

A hanyag tisztviselő ellen szintén tisztí keresetet lehetett indítani, amelyet vizsgálat előzött meg. Az ügyben az illetékes királyi törvényszék döntött.

8. A községi törvény külön rendelkezett a községi háztartásról.

102. § A községnek és a községi felügyelet alatt álló intézeteknek ingó és ingatlan vagyonát minden évben leltározni s a leltárt a községi zárszámadáshoz kell csatolni.

Ez nem jelentett mást, mint a községi költségvetés és a számadás szabályozását, amelyet a törvényhatóságnak jóvá kellett hagyni.

III. Az 1886:XXII. tc. legfontosabb intézkedései:

A községek önállóságát a kormány a második községi törvénnyel jelentősen csökkentette. A törvény a virilizmus kiterjesztésével igyekezett politikai befolyását erősíteni. Korábban a virilisek csak egy községben lehettek a képviselőtestület tagjai. Az új községi törvény lehetővé tette, hogy most már bármelyik községi képviselőtestület tagja lehetett, ahol adót fizetett és megbízottja útján is képviseltethette magát.

A községi törvény az előjáróság vonatkozásban bevezette a jelölés rendszerét. A szolgabírónak adták meg a jelölés jogát a bírói, a jegyzői és az orvosi állás vonatkozásában. A rendezett tanácsú városban a rendőrkapitányt a főispán nevezte ki. Az alispánnak olyan jogokat kívánt a törvény biztosítani, mint amelyeket a főispánnak adott a második törvényhatósági törvény. Ez azt jelentette, hogy a kormány érvényesíteni tudta akaratát helyi szinten és azt is meghatározhatta, hogy ki legyen tisztviselő.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Sorolja fel a községek típusait!
2. Ismertesse a községek jellemzőit?
3. Milyen feladatai voltak egy községnek?
4. Miért kellett létrehozni a körjegyzőség intézményét?
5. Milyen feladata volt a képviselőtestületnek?
6. A községi előjárásnak milyen szerepe volt a községek életében?
7. Hogyan alakult a községek viszonya a törvényhatóságokkal?
8. Mi volt a községi illetőség?
9. Milyen fontosabb változásokat vezetett be a második községi törvény?

FELHASZNÁLT IRODALOM

MEZEY Barna: Magyar alkotmánytörténet. Budapest, Osiris, 2003. (ötödik kiadás) 419-420. pp.

<https://www.szaktars.hu/osiris/view/mezey-barna-szerk-magyar-alkotmanytoritenet-osiris-tankonyvek-2003/?pg=0&layout=s>

VARGA Norbert: Közigazgatás a dualista Magyarországon III. (községek). In: A magyar közigazgatás története (online oktatási csomag), 2020.

<https://eta.bibl.u-szeged.hu/5037/>